

Žemberová, Viera

Peter Andruška jubluje v literatúre a s literatúrou

Opera Slavica. 2013, vol. 23, iss. 1, pp. 47-49

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/127250>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Aarne má pochopiteľne své obľúbené básniky, jedným z nich je i Georg Trakl. Presvedčil jsem se o tom, když jsme prošli řadou krakovských ulic a stanuli jsme u vojenské nemocnice, kdysi rakouské, v níž na začátku první světové války zahynul autor Šebestiána ve snu. Vzdali jsme mu mlčky hold. Bylo to (až na nějaký ten den) 95 let od Traklovy smrti.

Psát poezii ve třech jazycích a žít postupně ve třech zemích, znamená být jazykově i národnostně roztržštěn. To ovšem není Puův případ, neboť dlouhodobý pobyt v Mickiewiczově vlasti z něj učinil Poláka. Puu se cítí Polákem. Připomínka Adama Mickiewicze je svým způsobem záluďná a přiléhavá zároveň, neboť tvůrce Pana Tadeáše měl rovněž vzdálené kořeny – pocházel z Litvy.

Pokud jde o povahové rysy, je Aarne tak trochu potměšilec. Loučíme se sice známým No passaran, ale nejsem si jist, zda-li ti moji skunkové, kteří nemají projít, jsou totožní s jeho. Jeho potutelný úsměv mne znejistňuje a mate zároveň. Stejně tak si nejsem docela jist, zda jím v estonštině přednesená báseň je totožná s předchozí polskou. Co když je to něco zcela jiného, třeba kupa poetických nadávek.

František Všeťička

Peter Andruška jubuluje v literatúre a s literatúrou

V súčasnosti pôsobí jubilujúci docent PaedDr. Peter Andruška, PhD. (17. 7. 1943 v Trnovci nad Váhom) na Fakulte stredoeurópskych štúdií na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Pôsobí na tom akademickom pracovisku, na ktorom sa posledné desaťročia programovo aj jeho výskum sústreďuje na štúdiu a dotváranie areálového podložia po slovensky písanej literatúry alebo na tých kultúrnych zanietencov, ktorí svoje rodové dejiny už stáročia odvíjajú od svojich slovenských predkov.

Azda bez nadsadenia možno výskum Petra Andrušku od dväťdesiatych rokov vymedziť ako osihotený, koncentrovaný a zanietený, ale najmä žičlivý na osobné a pracovné kontakty, potrebnú, ba viac, nevyhnutnú jazykovú výbavu a serióznu rozhladenosť v literárnovednom priestore v inonárodných spoločenstvách. Aj preto svoj výskum dokázal naplniť a v širších dejinných súvislostiach doplniť o vzácny materiál a dokumenty, najmä o tie, ktorými objasňoval historickými, personálnymi a autorskými i hodnotiacimi poznatkami, ale predovšetkým poučenými areálovými aj komparatívne detailne dotváranými vymedzeniami pre tie kultúrne oblasti, ktoré donedávna zovšeobecňujúco niesli pomenovanie „biele miesta“. Prítom ich v povedomí výziev na metodologicky premyslený hlboký výskum predovšetkým želania aj návody, ako zmapovať slovenský kultúrny kontext tam, kde prežíva iba udržiavaním a v inom prostredí naopak je rozvíjaný v neslovenskom spoločenskom a kultúrnom živote. Z takto iniciovaného literárnohistorického a kritického výskumu vzišli výkladové, interpretačné alebo do autorských podobizní komponované publikácie Petra Andrušku *Literárna tvorba Slovákov z Dolnej zeme* (1994), *Krajanská literatúra a kultúra* (2003), *Dolnozemske podoby slovenskej kultúry* (2007), *Maďarská literatúra na Slovensku* (2010) a naposledy ich jubilant doplnil o publikáciu *Portéte skice a iné* (2011).

Literárnohistorická metóda, ktorú Peter Andruška zapája do svojho poznávacieho a výkladového priestoru utváraného z dotykov (slovenskej) národnej kultúry, kultúrneho

a zvlášť literárneho jazyka, konkrétneho autora a umeleckého textu naznačuje, že v metodologickom spracovávaní získaných archívnych a textových reálií „dôveruje“ materiálu, s ktorým ako literárny vedec prichádzal do kontaktu, no azda rovnakým dielom ťaží aj zo svojich osobných kontaktov s kultúrnym prostredím, z dôverného poznania jeho výnimčnosti a jedinečnosti, ale aj z podmienok na kultúrne utváranie sa aj rozvíjanie pôvodného etnického zázemia, v ktorom slovenská literatúra v slovanskom i neslovanskom areáli reálne vzniká, žije, kontaktuje sa s ďalšími kultúrnymi komponentmi neverbálneho podložia. Takto, rešpektovaním materiálu vymedzený metodologický prístup „ku kultúrnej skutočnosti“ je náročný, vyžaduje si trpezlivosť, na druhej strane umožňuje literárnemu vedcovi dôsledne zhodnocovať detail a špecifiku neliterárneho aj umeleckého presahu do vznikajúcej tvorby v historických pohyboch toho-ktorého spoločenstva, v ktorom jestvujú prijateľné podmienky na kultivovanie národnostnej identity. Tam, kde takéto možnosti nevychádzajú v ústrety výskumu, nie vždy sa dá preniknúť do hĺbok dejinného a kultúrneho napojenia národnej a národnostnej kultúry, ale literárny vedec Andruška sa nevzdáva i preto, aby porozumel a aplikoval objektívny hodnotiaci a hodnotový prístup k celku areálovej, „národnej“ literárnej tvorby alebo ku konkrétnemu autorskému portrétu.

Literárny historik a kultúrny publicista, komorný spisovateľ s porozumením pre nadsčasové problémy života a jeho „schválnosti“, Peter Andruška, má prepracované autorské aj metodické postupy, ktorými aktualizuje archívny materiál v dejinných a artistických súvislostiach, má hlboké poznanie autentických areálových súvislostí, čo podmieňuje jeho orientovanie sa v tom, čím a ako sa formovali geografický aj kultúrny priestor, teda ako môže do hĺbky výskumne prenikať jeho hľadanie, identifikovanie a výklad získaného kultúrneho a literárneho zdroja tak v jednotlivosti, ako aj v kultúrnej celostnosti.

Spoločenský a kultúrny, spisovateľský a literárnovedný portrét jubilujúceho Petra Andrušku postupne utvárali viaceré pôsobiská, s ktorými spojil svoj umelecký život a neskôr aj literárnovedné záujmy. Na počiatku pôsobil v role učiteľa, neskôr redaktora v *Slovenských pohľadoch*, aby posledné desaťročia sa zblížil s poslaním vysokoškolského pedagóga, a tak po celé roky prirodzene dotváral svoje záujmy o to, čo súviselo so slovenskou literatúrou, ktorá „žila“ a latentne vzniká mimo územia Slovenska.

Z tohto nazeracieho postu bol iba pomyselný krok k tomu, aby sa v poslednom desaťročí zaujímal o tú „literárnu tvorbu národnostných menšín“, ktoré utvárajú svoj duchovný priestor mimo „nás“, ale v intenzívnom kultúrnom spojení „s nami“.

Pravdepodobne jedna zo silných motivácií na toto rozhodnutie Petra Andrušku môže spočívať aj v riešení praxe literárneho života od deväťdesiatych rokov, zmeny začali záujmovým diferencovaním sa autorov a spisovateľských organizácií a po rozličných peripetiách končili aj pre neho výskumnou ponukou vybudovať a uskutočniť dôkladné areálové štúdiá z dejinných či iných podnetov donedávna obchádzanej kultúrnej výzvy na celostné dopracovanie národnej a „menšinovej“ mozaiky do konceptu modernej dejiny slovenskej literatúry. Tie sa práve zaujatosťou a vymedzením závažných kultúrnych okruhov a ich problémov ustálili ako dominantný zámer pre Petra Andrušku, aby aj on prispel do vyplňania mozaiky z jednotlivosti a to tak, aby vznikol celok s jazykovým a kultúrnym povedomím jednoty umeleckej literatúry zaznamenávanej a zverejňovanej mimo pôvodného kultúrneho teritória materskej kultúry, lebo naďalej je šírený po slovensky, v po slovensky písanej spisbe, alebo koreluje s pôvodnou slovenskou kultúrou a literatúrou.

Docent Peter Andruška svoju literárnu biografiu začal utvárať v raných sedemdesiatych rokoch minulého storočia ako básnik (*Labutia púť*, 1971), ale na rozvinutie

vycibreného literárneho jazyka si zvolil prózu. Svojím rozprávačským umením obdaril čitateľov takmer troma desiatkami knižných titulov, v posledných týždňoch publikáciou *Juvenilie. Prózy z rokov 1963–1970* (2012) a autorskou retrospektívou literárnovedného reflektovania vlastnej tvorby *Literárna tvorba Petra Andruška s podtitulom Výber z literárnokritických ohlasov* (2013).

Andruškov literárny svet v poviedkovej, novelistickej a románovej tvorbe oslovuje čitateľa aj preto, lebo si uchováva komornosť rozprávačského vyrovnávania sa s témou, zblízuje sa s ním kultúvanou autenticitou premýšľania, empatie a vedenia o človeku v role literárnej postavy.

Svet z prostých ľudských dejov v Andruškovej prozaickej tvorbe sa vyhýba rozlične aj neliterárne iniciovaným gestám, a to aj vtedy, keď sa spisovateľ dotýkal „žeravých“ spoločenských situácií.

Spoločenská daň sa musí zaplatiť aj v kultúrnych dejinách za vybočenie z radu, čo postretlo i jeho spisovateľský život v osude prózy *Evanjelium podľa človeka* (1971). Následkom i spôsobom, ako sa s touto skúsenosťou mohol a dokázal autorsky vyrovnat', sa stali témy a problémy odvíjané z návratov do času, v ktorom spomínanie poskytne kompas na dovolávanie sa mravnej a hodnotovej istoty, ako sa vydať na literárnu i svojskú cestu ďalej.

Docent PaedDr. Peter Andruška, PhD., jubiluje s vedomím toho, kto stál, či konal pri tých dejoch, udalostiach a potrebných rozhodnutiach v slovenskej kultúre, ktorými sa jeho neprehliadnuteľným pričinením dopĺňa mapa národných kultúrnych dejín.

Viera Žemberová

Za Olegem Malevičem

Ty události šly za sebou jak na filmovém plátně. 13. června 2013 jsem v pravé poledne dostala po dlouhé odmlce dopis od Olega Michajloviče, plný díky za monografii Od moderny k avantgardě a za recenzi v Lidových novinách. Snažila jsem se v ní seznámit širší veřejnost s pozoruhodným ruským vydáním Březinova souborného díla, jež vyšlo zásluhou Olega Michajloviče, jeho zesnulé ženy Viktorie Kamenské a týmu mladých petrohradských překladatelek, které doplnily konvolut překladů a studií manželů Malevičových. Na dopis jsem odpověděla okamžitě po přečtení. Do Petrohradu elektronický list doputoval po šesté hodině večer. Adresát si jej však již nestačil přečíst. Dozvěděla jsem se to dalšího dne ráno ze smutné zprávy syna Olega Maleviče Michaila. Otec mu zemřel 13. června – jedenáct dní před svými 85. narozeninami (nar. 24. 6. 1928). Tak umírají ti šťastní, kteří celý svůj život věnovali lásce. U Olega Michajloviče to byla česká literatura.

Díky ní jsme se také seznámili. Právě jsem obhájila diplomovou práci o Karlu Čapkovi a jeho novinářské činnosti. Při té příležitosti jsem navštívila i Olgu Scheinpflugovou a získala od ní řadu fotografií, které jsem věnovala Olegu Malevičovi pro jeho připravovanou monografii (M. 1968, 1989). Tak začalo naše dlouholeté přátelství. Setkávali jsme se často za mých studijních stáží v Petrohradě, kde při české ambasádě založil a po dlouhá léta vedl Společnost bratří Čapků. Později jsem jezdila na konference, které pořádal nebo jichž se aktivně zúčastňoval. Jedna z nich byla věnována T. G. Masarykovi, jehož Rusko